
Skam - analys av TV-fenomenet

Det råder Skam-feber i Norden. Den norska TV-serien är inne på säsong fyra, och kan sägas både spegla och skapa 2017 års ungdomskultur. I den här artikeln analyserar författaren och teologen Olof Edsinger Skam-”universumet” som kommit att bli en del av många svenska ungdomars liv utifrån en kristen världsbild. Av **Olof Edsinger**

INLEDNING

Mycket har skrivits om det speciella med Skam. Till det mest nyskapande hör sättet som serien gör bruk av sociala medier. Skam bygger också på en sällsynt omfattande research, där manusförfattaren Julie Andem har suttit i mängder av djupintervjuer med norska tonåringar. Allt för att få en så god inblick som möjligt i en ung människas vardag.

Och det är ingen tvekan om att serien har träffat rätt. Skams hemsida har haft i snitt 1,2 miljoner unika brukare i veckan, och det första avsnittet av serien hör till de mest sedda på NRK TV någonsin. Samma sak gäller för Sverige, där man för en tid sedan spräckte vallen för mest sedda serie någonsin på SVT Play, med totalt över 20 miljoner visningar.

TROVÄRDIGT GESTALTADE TONÅRINGAR

Så – vad är det vi möter när vi tittar på Skam? Ja, först och främst är det förstås ett antal trovärdigt gestaltade tonåringar.

Trots att de inte finns ”på riktigt” är det mycket som gör att vi lever oss in i deras relationer och vardag. Skådespeleriet är naturligt och utan över-

toner, och samspelet mellan film-mediet och sociala medier knyter an till hur kommunikationen faktiskt ser ut i dagens Norge.

Flera av rollpersonerna har till och med egna instagramkonton med flera tusen följare vardera.

Serien fokuserar på frågor som känns igen från många andra TV-serier – och som vi vet engagerar oss alla. Fokus ligger på vänskap, kärlek, sex, svek, alkohol och fest. Men karaktärerna präglas också av en mänsklighet och värme som automatiskt får oss att sympatisera med dem. Även om Skam lyfter fram ett antal svåra och komplicerade teman, är det i grunden en feelgood-serie där det för det mesta tycks bli ganska bra i slutändan.

FOKUS PÅ ”HOOKING” – OCH FRÅN- VARANDE VUXNA

Två saker som däremot sticker ut, och som jag därför kommer att återkomma till i mina artiklar, är dels det extrema fokus på ”hooking” och sex som präglar serien, dels den nästan totalt frånvarande vuxengenerationen.

I början av andra serien får vi ett bildspel av (som det verkar) autentiska foton från olika ungdomsfester, där det försiggår både det ena och det

andra framför kameran. Intressant nog har serieskaparna valt att ackompanjera sekvensen med låten "City of Satan", och man kan fråga sig om detta är en hint om att även de ifrågasätter delar av den kultur som de vill skildra. För egen del ställer jag mig också frågan om hur skådespelarna själva upplever det att "hooka" med så många människor framför kameran. Vad gör det egentligen med en själv, och med ens syn på sin egen kropp?

VILKA ROLLER SPELAR VI?

I viss mån kan det här illustrera ett fenomen som gäller för vår tid i stort, och som i viss mån kan förstärkas av en serie som Skam. Nämligen att vi ofta spelar helt olika roller beroende på vilken miljö vi för tillfället befinner oss i. Vi lever ett liv när vi är hemma, ett annat när vi är på skolan, ett tredje när vi är med våra killkompisar, ett fjärde när vi är med våra tjejkompisar, ett femte när vi är på fest ...

I Skam är det ofta under festerna som de avgörande händelserna utspelar sig. Det är där som man gör saker som visar sig få konsekvenser också på livets övriga arenor. Även om festerna är en egen värld med egna regler, ger de alltså inriktningen för mycket av det som sker i vardagen.

HJÄLP ATT FÖRSTÅ – MEN OCKSÅ ATT STÄLLA KRITISKA FRÅGOR

I den här artikeln ska vi utforska några olika sidor av det "universum" som karaktärerna i Skam befinner sig i. Målet är att serien ska hjälpa dig att förstå, men också ställa kritiska frågor till, den typ av livsstil och värderingar vi får blicka in i genom Skam.

Många läsare av den här artikeln har kanske inte sett Skam, och det behöver i så fall inte vara något dåligt. Men oavsett om du har sett Skam eller inte, är de attityder och värderingar som förmedlas i serien präglade av vår samtid. Det är viktigt att vi reflekterar över dessa så att vi tydligare kan se vad som ligger i linje med – och vad som ligger i strid med – en kristen tro.

Hur relaterar Skam-universumet till det som är Bibelns bild av det goda livet? Och hur bevarar vi

vårt hjärta (se Ordspråksboken 4:23) när de båda världarna kolliderar?

EN FRÅNVARANDE VUXENGENERATION

En av de första sakerna man slås av när man ser på Skam är att det är så få vuxna som syns i bild.

Det gäller på festerna – utom när polisen dyker upp för att grannarna har klagat, eller för att kontrollera att det inte förekommer några olagliga droger.

Det gäller i skolan – där det visserligen passerar en och annan lärare, men där dessa till stor del fungerar som statister, ibland utan att man ens ser deras ansikten.

Det gäller hemmen – där vissa bor i kollektiv och andra (i alla fall William) i en lägenhet utan sina föräldrar. Eva bor visserligen hemma, men håller mest till nere i källaren (med ingång genom fönstret) och även i övrigt verkar det sådär med kopplingen till vuxengenerationen.

SPLITTRADE OCH FRÅNVARANDE FAMILJER

En viktig förklaring till detta är de många splittrade familjer som vi får lära känna under seriens lopp. I slutet av den första säsongen får vi veta att Isaks pappa precis har lämnat familjen, och att hans mamma därför är i upplösningstillstånd (1:9). Två avsnitt senare berättar Eva att hennes föräldrar flyttade från Bergen till Oslo i samband med att de skildes (1:11). Mamman är dessutom borta i tjänsten varannan vecka, och det kan gå lång tid mellan att de ses "på riktigt".

WILLIAM OCH NOORA

I andra säsongen förklarar William för Noora att hans pappa bor i London och att hans mamma lever med sin nya kille (2:3). Längre fram förtydligar han att pappan är arbetsnarkoman och att mamman är ett vrak som går på valium och vitvin (2:8). Lite senare visar det sig också att det bakom detta döljer sig en familjetragedi, där Williams halvbror Nikolai tog med sig sina syskon i bilen (han var då 11 år gammal), vilket slutade med en olycka där deras lillasyster omkom.

Noora, å sin sida, berättar för William att hon

är ett oplanerat ensam barn, vars mamma är sexolog och pappa psykolog (2:6). Hennes upplevelse är att föräldrarna egentligen aldrig har brytt sig om henne, utan bara sig själva och sitt gemensamma sexliv. ”De är lyckliga utan mig, och jag är lycklig utan dem”, säger hon. De hörs bara av någon gång i månaden.

DE VIKTIGASTE RELATIONERNA I KOMPISGÄNGEN

Mot den här bakgrunden är det inte konstigt att de vuxna har så svag ställning i Skam-karaktärernas liv. De representerar en generation som på många sätt har svikit – som har satt sina egna barn i andra hand. En av de få vuxna som ger ett genuint sympatiskt intryck, och som därför också får möjlighet att förmedla lite goda råd till bland annat Vilde, är skolsköterskan.

De klart viktigaste relationerna i Skam är i stället de som finns i själva kompisgängen. Här är vänskapen både stark och uthållig. Samtidigt finns det förstås någonting djupt tragiskt i det som skildras. Tanken är ju ändå att vi ska kunna vända oss till våra föräldrar (eller andra vuxna) för att få stöd, för att ställa våra frågor och för att låta oss själva utmanas i våra ställningstaganden.

NÄR LIVET KRASCHAR

Särskilt smärtsamt blir det när vi slungas in i den panik som uppstår hos Noora när hon misstänker att hon har blivit våldtagen, men inte har någon i närheten som hon kan anförtro sig åt (2:8). Om inte förr är det ju när livet kraschar som vi behöver varandra. Och då inte bara våra jämnåriga vänner – hur fina de än är – utan personer med mer livserfarenhet än vi själva. Om inte våra föräldrar, så kanske mormor och morfar, eller pastorn eller ungdomsledaren – eller kanske skolsköterskan?

KALLELSEN ATT VÄRNA FAMILJEN

Den vision som målas upp i Bibeln är den som kan beskrivas som ett samhälle där generationerna får både möta och komplettera varandra. Gamla testamentets profeter blickar fram emot en tid då Gud ”skall vända fädernas hjärtan till barnen och barnens hjärtan till deras fäder” (Mal

4:6). Detta är ett av skälen till att kyrkan i alla tider har velat värna om familjen, och om att vi så långt som det är möjligt ska försöka undvika skilsmässa.

De trasiga familjerelationerna i Skam är en konkret illustration av den skada som kan uppstå när kontakten mellan generationerna inte fungerar som den ska.

EN SEXFIXERAD VÄRLD

Ett av de mest genomgående temana i Skam-serien är ”hooking” och sex. Att ”hooka” med någon är detsamma som att hängla, och åtminstone i tjejjänget är det ett ständigt återkommande samtalsämne. Man vill ha någon att ”hooka” med, och det är långtifrån alltid detta leder vidare till en långsiktig relation.

SJÄLVKLART ATT MAN HAR SEX

I Skam är det även självklart att de som är tillsammans har sex med varandra. Till stor del stämmer detta överens med hur de flesta norska ungdomar resonerar. Genomsnittsåldern för sexuell debut ligger på drygt 16 år, även om den generellt är något högre bland killarna. Värt att nämna är samtidigt att var tredje 25-åring fortfarande är oskuld.

Hursomhelst ligger den livsstil som Skam vill skildra långt ifrån en traditionell syn på sex och relationer. Det är också en livsstil som går på tvärs med det som är det bibliska idealet. Intressant nog väljer också skådespelarna själva att markera avstånd från delar av den bild som serien presenterar. Som Ulrikke Falch uttrycker det i en intervju med MinMote:

– Alle tror at jeg er Vilde i virkeligheten, men vi lever helt andre liv enn Noora, Sana, Vilde og Eva. Det er nok ikke like mye prat om «hooking» og festing som i serien.

BAKSIDAN AV DEN SEXUELLA FRIGJORDHETEN

Självklart är det lätt att vi dras med i den längtan efter närhet, lust och äventyr som präglar karaktärerna i Skam. Men flera gånger får vi också blicka in i baksidan av den sexuella frigjordheten.

Noora berättar om hur hon som 13-åring blev

av med oskulden, men att hon därefter blev lämnad av sin pojkvän – med följden att hon nu inte är intresserad av vare sig ”hooking” eller sex (2:9).

Vilde är i motsatt situation: Hon känner att hon måste leva upp till det som förväntas i kulturen och är på jakt efter en kille som hon kan förlora sin oskuld till. Därför har hon ett one night stand med William utan att egentligen vara intresserad av honom som person (2:7).

ANVÄNDER VARANDRA SOM MEDEL ISTÄLLET FÖR SOM MÅL

Gång på gång ser vi alltså hur karaktärerna, eller människor i deras närhet, använder varandra som medel i stället för som mål när det gäller sex. Lusten, äventyret och i vissa fall omgivningens förväntningar blir viktigare än personen.

Själv kan jag också tycka att det finns en ironi i att tjejerna vid flera tillfällen diskuterar problemet med att uppfattas som sexobjekt, samtidigt som så stora delar av deras liv kretsar kring just – sex.

Redan i seriens början kommer den muslimska Sana (som själv vill vänta med sex tills hon gifter sig) med en träffande replik angående detta. Tjejerna diskuterar hur de kan bli inbjudna till fest på en russebuss, varpå Sana helt framt föreslår att Eva ska göra slut med sin pojkvän för att i stället hooka med en kille i trean. Hon säger: ”Norska tjejer byter sex mot pengar, popularitet och bekräftelse varenda dag. ... Det är din kultur!” (1:3) Underförstått: varför blir ni så upprörda när jag säger att ni ska dra fördel av den kultur som ni redan är en del av?

I slutet av andra säsongen kastas vi in i en annan sida av sexualitetens mörka sidor, och det är när Noora vaknar upp utan kläder, och blir livrädd för att hon kan ha blivit våldtagen (2:8). Saken förvåras av att Williams bror Nikolai försöker utnyttja hennes underläge, och dessutom har tagit en bild när hon ligger naken i Williams säng. Lyckligtvis visar det sig inte vara så illa som Noora tror, men i verkliga livet vet vi ju att både sexuella övergrepp och bilder som börjar spridas i sociala medier är en risk att räkna med.

SEX ÄR GUDS GÅVA

Det bibliska perspektivet på sex är att det är något gott och en Guds gåva, men också att vi lätt kan börja skada oss själva och varandra när vi kopplar bort den från sitt större sammanhang av äktenskap och familj.

”Detta är Guds vilja”, står det i Bibeln, ”att ni helgas, att ni avhåller er från otukt [alltså sex utanför äktenskapet], och att var och en av er vet att skaffa sig hustru på ett helgat och hedervärdigt sätt. Det får inte ske i lidelser och begär liksom bland hedningarna som inte känner Gud, så att någon i denna sak går för långt och förorättar sin broder” (1 Thess 4:3–6).

GUDS NÅD OCH FÖRLÅTELSE RÄCKER

Skam skildrar en grupp ungdomar som ofta har mycket fina ideal i fråga om vänskap och relationer, men som på ett farligt sätt är styrda av sin längtan efter sex. Personligen tror jag att det finns en bättre väg att gå. En smalare väg, men som i längden ger en god utdelning också i fråga om personligt välbefinnande. Som aposteln Paulus uttrycker det hela: ”Allt är tillåtet för mig, men jag skall inte låta något ta makten över mig. ... Ni har blivit köpta och priset är betalt. Så förhärliga då Gud i er kropp!” (1 Kor 6:12, 20).

Det är aldrig för sent att börja vandra denna väg av helighet och renhet. Och Guds nåd och förlåtelse räcker till för att lämna även våra sexuella synder bakom oss.

SKAM OCH SKULD

I en artikel om Skam är det naturligt att säga några ord om själva begreppet ”skam”. Vad står detta för, och hur möter vi det i TV-serien?

Allra först kan vi kanske säga några ord om skillnaden mellan skam och skuld. En konkret skillnad är nämligen att skuld handlar om något objektivt – typ att man har sagt eller gjort något fel – medan skammen till stor del sitter på insidan.

Skam är något som uppstår när vi inte har levt upp till våra egna eller andras förväntningar; den får oss att känna oss misslyckade, otillräckliga och svaga. Till skillnad från skulden behöver skam därför inte handla om att vi har gjort något

som är fel; snarare handlar den om att hela vi känner oss fel. Att vi inte duger i våra egna eller andras ögon.

Få scener i Skam talar så starkt till oss som när William försöker trycka ned Vilde i skorna med orden: ”Om du tror att jag ser dig som ett slags trofé så tar du fel. För det är du inte tillräckligt fin för.” (1:7) För Vilde får Williams ord katastrofala följder: det är detta som får hennes liv att tippa över till att fastna i åtstörningar.

Just rädslan för att inte duga tycks vara roten till väldigt mycket av vår skam. Rädslan för att inte passa in, för att inte få den kärlek och bekräftelse som vi längtar efter. Eller som ”psykologen” Noora säger till William när hon ska analysera hans beteende mot Vilde: ”Blev du aldrig bekräftad som barn? Skröt aldrig din mamma över dina teckningar?”

SKAM HAR MED VÅRA RELATIONER ATT GÖRA

Skam har i grunden med våra relationer att göra, och detta löper som en röd tråd genom hela TV-serien. Några exempel:

I första säsongen vilar det ett moln av skam över Evas relation till Ingrid, efter att hon ”tagit” Ingrids pojkvän innan de formellt hade gjort slut. Längre fram utbryter en cat fight på skolgården efter att det uppdragats att Eva på en fest har kysst en annan flickas pojkvän – varpå hon över en natt blir hela skolans hatobjekt.

I andra säsongen möter vi skammen hos Noora, när hon misstänker att hon har blivit våldtagen.

I tredje säsongen får vi följa Isak när det går upp för honom att han är homosexuell – inklusive den vånda som han känner över att ”komma ut” inför sina nära och kära.

GUD BRYR SIG

I Bibeln möter vi gång på gång budskapet att Gud bryr sig om dem som brottas med sin skam. Ofta kan vi läsa om hur Jesus sökte upp dem som befann sig längst ned på den sociala skalan – de som majoriteten inte ville ha med att göra. Det handlade om tullindrivare, prostituerade, samarier och spetälska.

Jesu sätt att möta oss i skammen börjar alltid med att han ser oss sådana vi faktiskt är. Han bryr sig om oss och älskar oss, även när människorna runt omkring vänder sig emot oss. Som någon har sagt: ”Det fantastiska med Jesus är att han känner oss bättre än någon annan – och att han trots detta älskar oss mer än någon annan.”

Bibelns budskap är också att Jesus har tagit sig an det som är skuldens problematik i våra liv. Samtidigt som han upprättar oss i vår självkänsla, vill han alltså hjälpa oss att själva orka ta ansvar för det som har blivit fel i våra liv. Det är detta vi gör när vi ber om förlåtelse för vår synd.

JESUS HAR SEGRAT ÖVER BÅDA SKAMMEN OCH SKULDEN

Det är därför som kyrkan har valt korset som symbol för hela den kristna tron. Korset, säger Bibeln, är en symbol för Jesu seger över både skammen och skulden, över både synden och den dåliga självkänslan. På korset visar Jesus hur mycket han älskar oss, samtidigt som han själv går i döden för våra felaktiga handlingar.

Därför får vi också ta till oss den uppmaning som Skriften ger oss: ”låt oss då lägga bort allt som tynger, och särskilt synden som snärjer oss så hårt, och löpa uthålligt i det lopp som vi har framför oss. Och låt oss ha blicken fäst vid Jesus, trons upphovsman och fullkomnare, som i stället för den glädje som låg framför honom utstod korsets lidande utan att bry sig om skammen och som nu sitter på högra sidan om Guds tron” (Hebr 12:1–2).

SANNING OCH KONSEKVENNS

Skam är ett relationsdrama. Hela serien kretsar kring teman som vänskap och kärlek, lojalitet och svek. Vi får blicka in i det sociala spelet, men det som griper tag mest är ändå att vi får komma karaktärerna så nära. På det hela taget är Skam en trovärdig beskrivning av en ung människas tankar och känslor i Norge i dag.

Många av de värderingar som seriens huvudpersoner ger uttryck för är också lätta att sympatisera med. En av de starkaste scenerna är till exempel när Eva söker upp Ingrid för att berätta hur mycket hon ångrar att hon ”stal” hennes tidigare

pojkvän (1:9).

Efter en hel säsong av konflikter får de på så sätt möjlighet att tala ut och även be om förlåtelse på ett sätt som är klart föredömligt. Till saken hör ju också att det är detta som den kristna kyrkan i alla tider har predikat: Sann upprättelse av oss själva och våra relationer förutsätter att vi ber om förlåtelse när vi har gjort varandra illa.

INTE OK

Skam-karaktärerna är också tydliga med att beteenden som svek och otrohet inte är OK. Detta är en sanning som inte minst Eva måste brottas med i seriens första säsong. Dels för att hon i ett svagt ögonblick kysser en annan flickas pojkvän – något som för en tid gör henne till hela skolans hatobjekt.

Men också i det sista avsnittet, där det tar slut mellan henne och Jonas och där hon drabbas av den skakande insikten: ”Om du och jag kunde göra så mot Ingrid, skulle ju du kunna göra likadant mot mig!” Just så är det ju. Vårt beteende tar inte slut bara för att vi går vidare till en ny relation.

EN MER KLUVEN BILD

Ett område där Skam visar en mer kluven bild är i synen på sanning och lögn. Den måttstock som avgör vad som är rätt och fel tycks nämligen i första hand vara vilka konsekvenser ett visst agerande får.

När Eva pratar med Isak om hur hon hookade med en annan flickas pojkvän får hon som råd att inte säga något till sin pojkvän ”så länge det inte betydde något för dig” (1:7). Även Evas pojkvän, Jonas, för Eva bakom ljuset – i hans fall handlar det om att han inte vill tala om för henne att han röker marijuana.

KALLADE ATT HÅLLA SANNINGEN HÖGT

I slutet av säsong två får vi också se hur tjejgänget beslutar sig för att täcka upp för William genom att ljuga för polisen om vad de faktiskt såg när William klubbade ner en kille med en glasflaska. Noora lyckas till och med övertala killen som blev nedslagen om att inte vittna till Willi-

ams nackdel. Det är uppenbart att detta inte är något rättfärdigt agerande. Ironin blir att det i stället är William som väljer att erkänna vad han har gjort, eftersom han menar att han annars skulle visa att han inte litar på sitt lands rättssystem.

Vi kan alla hamna i situationer där vi frestas att tumma på sanningen, och att låta oss styras antingen av vårt egenintresse eller av vår lojalitet till våra nära och kära. Men Bibeln utmanar oss ändå att i alla lägen hålla sanningen högt.

I Gamla testamentet kan vi läsa saker som: ”Du ska inte bära falskt vittnesbörd mot din nästa” och: ”Du ska inte stödja den ogudaktige genom att bli ett falskt vittne” (2 Mos 20:16; 23:1). I Nya testamentet skriver Paulus: ”Lägg därför bort lögnen och tala sanning med varandra” (Ef 4:25). När lögnen blir något rumsrent börjar den förgifta både våra relationer och samhället i stort.

SANNINGEN MITT EMELLAN?

Något som vi alla kan utmanas av i detta är därför att våga leva med en så rak och ärlig kommunikation med varandra, att vi inte snärjer in oss i en förljugen syn på världen.

I Skam är det inte minst den muslimska Sana som står för raketten, med hänvisning till att det är så som sanna vänner borde vara mot varandra (1:6). Men åtminstone till en början tycker hennes vänner mest att hon är elak när hon är rak ...

Kanske ligger sanningen någonstans mitt emellan. Vi behöver inte alltid säga precis allt som ligger på våra hjärtan. Däremot bör vi så långt som det är möjligt hålla oss till sanningen.

Karaktärerna i Skam väljer lite olika strategier när det gäller detta, men flera gånger får vi också se att när de börjar ljuga eller komma med bortförklaringar får det konsekvenser som de själva inte hade önskat. Lögnen har helt enkelt en tendens att ”hemsöka” oss även i framtiden. Jesus själv säger därför att det är sanningen – inte lögnen – som ska göra oss fria som människor (se Joh 8:32).

SKAM OCH RELIGION

Ett av de mest uppriskande inslagen i Skam

är den muslimska tjejen Sana. Sanas närvaro innebär en ständig påminnelse om att det finns andra sätt att tänka och leva än vad som gäller för majoriteten av Skam-karaktärerna. Sana är nykteristen som vill vänta med sex till äktenskapet, men som ändå är med och planerar för tjejernas russebus* och som troget följer med när det är dags för super-fest.

Man kan förstås diskutera hur trovärdigt det är att en muslimsk tjej skulle vilja – och få – vara med på alla dessa tillställningar. Men i serien fyller hon en viktig funktion både genom att formulera alternativa hållningar till det som sker, och genom att bredda bilden av vad det kan sägas innebära att vara ”norsk”. När Vilde påstår att islam står för en annan kultur än den norska kontar till exempel Sana med att islam faktiskt är en annan religion – inte en annan kultur (2:5).

SANA SOM HJÄLTE

Spänningen mellan islams värderingar och det norska majoritetssamhället dyker samtidigt upp med lite ojämna mellanrum i serien. I ett avsnitt talas det om att en av Sanas släktingar ska gifta sig, trots att hon bara är tonåring. I ett annat hamnar Sana i onåd hos den muslimska gruppen för att hon har dykt upp på en bild i sociala medier där hon håller i ett glas öl åt en av sina vänner. I ytterligare ett avsnitt, där tjejerna är ensamma på resa, får Sana frågan om hon inte borde ta av sig slöjan nu när det inte finns några killar närvarande – varpå hon svarar att hon faktiskt bär sin slöja helt frivilligt (2:4).

Ibland kan det bli lite väl politiskt korrekt när den här typen av spänningar ska skildras, men det intressanta är samtidigt att det som gör Sana till en form av hjälte i Skam är hennes integritet och hennes beredskap att gå emot strömmen. När Noora frågar Sana om det inte finns stunder då även hon längtar efter att få dricka och hooka med killar får hon till exempel svaret att ”min tro är starkare” än lusten till dessa saker (2:7).

Som kristen kan jag fundera på varför vi så sällan möter kristna motsvarigheter till Sana på TV. Även vi kan ju i många lägen behöva gå emot strömmen, men brukar då ofta framställas på ett helt annat sätt än Sana. Men mitt i allt får

man förstås glädja sig åt att religion inte bara framställs som något intolerant eller samhällsfrånvänt.

DEN KRISTNA TRON ÄR INTE FRÅNVARANDE

Nu är det ju inte heller så att den kristna tron är frånvarande i Skam. Isaks föräldrar tycks till exempel vara kristna – hans pappa sjunger i en kyrkokör och hans mamma skickar bibelord via SMS. Men i övrigt märks den kristna kopplingen mest i musikvalet. Flera gånger när något viktigt eller förlösande utspelar sig framför kameran ackompanjeras det nämligen av sakral kristen musik.

Ett sådant tillfälle är när Noora efter mycket vända berättar för sina vänner att hon kan ha blivit våldtagen. Efter lite resonering fram och tillbaka om det är någon mening att gå vidare med saken tar Vilde ton och säger: ”Vi måste tro på rättfärdigheten. Vi måste tro på att det goda vinner. Om inte vi gör det, vem ska då göra det?” Därefter beger sig hela kompisgänget till läkaren – under ackompanjering av sakral musik (2:10).

Ett annat exempel är i slutet av säsong tre, när Isak kommer till kyrkan för att lyssna till den julkonsert som pappan medverkar i, och då börjar tänka tillbaka på sina kärleksmöten med Even. Efter ett tag springer han iväg från kyrkan för att söka upp Even på nytt, och hela scenen – inklusive återföreningen mellan honom och Even – ackompanjeras av texten ”O helga natt, du frälsning åt oss gav” (3:9).

ETT FÖMINSKAT EVANGELIUM

För egen del kan jag känna mig rätt kluven kring den här sista scenen. På ett sätt är det ju spännande att producenterna bakom Skam väljer att låta laddade situationer förstärkas av musik som ger en andlig dimension åt det som sker. Men samtidigt finns det något obehagligt i att julens budskap om hur Gud sänder sin son till världen (”O helga natt”) görs om till ett helt och hållet inomvärldsligt budskap om kärleken mellan två killar.

På så sätt kan man nämligen säga att man använder sig av kraften i det kristna budskapet, samtidigt som man förminskar evangeliet till nå-

got mindre än det faktiskt är. Guds kärlek till oss människor är trots allt något betydligt större än en förälskelse mellan två människor – oavsett om de är homo- eller heterosexuella.

Oavsett hur vi tänker kring detta är religionen alltså något ständigt närvarande i Skam, trots att de flesta karaktärer inte visar något eget andligt intresse. Även detta är å andra sidan en rätt träffande bild av Skandinavien år 2017.

SKAM OCH HOMOSEXUALITET

Det hade antytts redan i de två första säsongerna, men i säsong tre blev det plötsligt det dominerande temat: Isaks resa där han kommer ut som homosexuell.

Skam skildrar det sökande, den osäkerhet och det utanförskap som så ofta är förknippat med att inse att man attraheras av personer av sitt eget kön. Men framför allt skildrar serien ändå den innerliga kärleksrelation som uppstår mellan Isak och Even. Sällan har NRK bjudit sina tittare på så mycket homoerotik som i säsong tre av Skam!

ALLA REAGERAR POSITIVT

Hur ska vi förhålla oss till detta? Ja, det första vi kan konstatera är kanske att Skam i dessa frågor väljer att avvika från sitt tidigare koncept att bara skildra det som sker för att i stället börja predika det budskap som man vill förmedla.

I säsong ett och två tog man ju inte ställning för någon specifik tolkning av karaktärernas beteende, men i fråga om Isak är det inte någon tvekan om att man aktivt vill promota homosexualitet som livsstil. Framför allt vill man presentera homosexuell kärlek som likadan som, och i alla avseenden likvärdig med, heterosexuell kärlek.

Detta visar sig också i de nästan överdrivet positiva reaktioner som Isaks och Evens kärleksrelation ger upphov till. Flera gånger får vi visserligen möta Isaks vånda gällande om och hur han ska berätta om sin läggning för föräldrar och vänner, men i slutändan visar sig så gott som alla reagera positivt: Isaks bästa kompis Jonas, de övriga i killgänget (om än efter att först ha uttryckt en viss osäkerhet), föräldrarna ... Till och med tjejerna på skolgården kommer fram till Isak och säger att ”det är sjukt gulligt när två killar är

tillsammans” (3:10).

VAD ÄR PROBLEMET?

Och? Vad är problemet? Det beror förstås på hur man ser på saken. Det första som jag själv reagerar på handlar om trovärdigheten: är det verkligen rimligt att alla människor reagerar så översvallande positivt? Å andra sidan säger jag inte att det skulle vara bättre om reaktionerna hade varit negativa. Mellan 2 och 3 procent av befolkningen identifierar sig trots allt som homosexuella, och precis som alla andra minoriteter behöver dessa bli bemötta av såväl kärlek som tolerans.

Det som blir problematiskt är snarast det som kommuniceras mellan raderna – nämligen att man är kärlekslös eller dömande om man inte bara jublar över tanken på att leva ut sin sexuella läggning på det sätt som Isak och Even gör. I en dialog mellan Sana och Isak säger Sana att ”om du hör någon använda sin religion för att motivera sitt hat, ska du inte lyssna på detta – det kommer inte från religionen, utan från rädslan” (3:8).

På ett plan är förstås detta helt sant, i alla fall om man ser till den kristna tron. Problemet ligger i att det som Sana säger kan tolkas som att alla invändningar mot homosexuellt samliv skulle vara grundade antingen i hat eller i fruktan. Och så behöver det trots allt inte vara. Orsaken till att de flesta kristna motsätter sig samkönat sex är faktiskt något helt annat, nämligen att Bibeln så tydligt säger att sex bara hör hemma i ett äktenskap mellan en man och en kvinna.

PÅVERKANS-TV

Det här är förstås en värdering som de flesta ungdomar i Skam inte delar. Och i biblisk mening är det viktigt att säga att den sexuella relationen mellan Isak och Even inte är mer fel eller syndig än de heterosexuella relationer och one night stands som passerar revy i serien i övrigt. Men mitt i allt dras vi ändå med av passionen och av de starka känslorna som skildras. Det är helt enkelt svårt att uttrycka en avvikande mening om samkönat sex efter att vi själva och hela vår klass har sett säsong tre av Skam!

Och det är just det som är min poäng: Det är

detta som producenterna bakom serien vill uppnå. Det här är inte bara underhållnings-TV – det är påverkans-TV.

GUD HAR VÅRT BÄSTA FÖR ÖGONEN

Som vi var inne på i artikel tre i den här serien är den kristna vägen i fråga om sex och relationer en smal väg. Det är en väg som placerar det sexuella samlivet inom ett offentligt förbund mellan en man och en kvinna. Men jag tror från djupet av mitt hjärta att detta är en mycket god väg – faktiskt den som vi alla mår bäst av att vandra på.

Som kristna kan vi inte begära att människor som inte delar vår tro ska vilja gå på denna väg fullt ut. Vårt sätt att hantera vår sexualitet måste i slutändan vara vårt eget val – så länge som det inte är till uppenbar skada för någon annan.

Men den vision som Bibeln målar upp för sexualiteten är ändå något helt annat än den vi möter i Skam. Därför är det viktigt att vi inte låter denna serie – eller någon annan av vårt samhälles röster – ta ifrån oss tilltron till att Gud faktiskt har vårt bästa för ögonen när han ger oss den vägledning som vi kan läsa i hans Ord!

KRAFTEN I BERÄTTELSEN

Få saker har en sådan kraft att förändra våra tankar och värderingar som berättelsen. Argument och logik i all ära, men när vi drabbas av en story som berör oss på djupet är det som att alla våra tidigare försvar smälter bort. Vi blir fångade i berättelsens grepp – och vi tycker om det.

Ofta kan film och TV fungera på just detta sätt. Vi dras in i något som är större än oss själva, och när vi kommer ut på andra sidan inser vi att vi har förändrats även på insidan. Att vi har börjat applådera saker som vi tidigare ställde oss tveksamma till.

NÄR UNGDOMSPASTORN HEJAR PÅ ÄLSKARINNAN

Maria Celine Lundeby berättade om detta i en artikel på iTro.no för några månader sedan. Hon beskrev hur hon – som till vardags jobbade som ungdomspastor – satt och tittade på Grey's Anatomy på TV, och hur hon plötsligt insåg att hon faktiskt hoppades att en av karaktärerna

skulle få ihop det med sin älskarinna i stället för med sin fru.

– *Det tog ett bra tag innan det gick upp för mig att jag satt framför skärmen och hejade på otrohet*, säger Maria. Och så lägger hon till:

– *Även om jag har blivit mer medveten om detta nu upptäckta jag att samma mekanism slog till mot slutet av säsong två av Skam: Jag hoppades att William och Noora skulle ha sex. Trots att jag inte tror att det är Guds goda vilja att ha sex utanför äktenskapet. Jag måste koppla in mitt huvud och förnuft och inte sitta framför skärmen utan filter.*

Faktum är att samma sak kan sägas om Noora själv. Hon har tidigare valt att avstå från både sex och alkohol, men genom relationen till William förändras hennes värderingar när det gäller detta. Både Maria och Noora är alltså exempel (ett riktigt och ett påhittat) på hur vi kan påverkas såväl av våra relationer som av vad vi matar våra sinnen med.

VAD LÅTER VI VÅRA TANKAR OCH VÄRDERINGAR FORMAS AV?

På ett sätt kan kanske detta låta självklart. Men jag tror ändå att det är värt att påtala. För det innebär ju också att vi har ett ansvar för vad vi låter våra tankar och värderingar formas av. Och första steget är förstås att vi inser att vi påverkas av vad vi tittar på.

I dagens samhälle uppmanas vi i många lägen att följa våra känslor mer än våra värderingar i stort. I Skam möter vi detta både direkt och indirekt. Ett exempel kan vara Williams ord till Noora, när de diskuterar om de ska flytta ihop eller inte: ”Kan du inte bara strunta i vad som är rätt och fel och göra vad du känner för?” (2:11). Ett annat exempel kan vara Isaks slutreplik i säsong tre: ”Det är bara en sak som vi kan veta säkert: att livet är nu” (3:10).

Det sista citatet kan säkert tolkas på lite olika sätt. I en mening är det ju självklart att livet pågår här och nu. Vad som däremot är allt annat än självklart är att vi därför bara borde leva för nuet. Det finns ju trots allt en framtid, och våra val i dag kan få enorma konsekvenser för vår morgondag.

MED EVIGHETEN I SIKTE

För oss som vill ha Bibeln som utgångspunkt för våra liv finns det dessutom ett ännu större perspektiv att ta hänsyn till, och det är evigheten. Faktum är att vi som Guds barn i den här världen är kallade att leva så att vårt sätt att tänka, tala, handla och prioritera präglas av att livet som vi lever inte alls bara handlar om här och nu!

Särskilt viktigt blir detta när saker dras till sin spets, till exempel när vi hamnar i situationer då vi får lida (eller till och med dö) för vår kristna tros skull. Just det som i dag händer med många kristna i Mellanöstern. Det vore förstås helt orimligt att lida för sin tro om det inte fanns ett större perspektiv – nämligen det hopp som alla kristna bär på och som handlar om en evighet tillsammans med Jesus.

BIBELNS STORA BERÄTTELSE

Till slut tänker jag därför att det är här som vi möter mycket av det som är kyrkans utmaning, både i mötet med karaktärerna i Skam och med alla oss som identifierar sig med dessa: Vi behöver hjälpas åt att måla upp det som är Bibelns stora berättelse. Den som börjar med skapelsen och syndafallet, som fortsätter med att tala om hur Jesus kommer in i världen och som avslutas med Jesu återkomst där han ska skapa en ny himmel och en ny jord.

Det finns en kraft i berättelsen som vi får kontakt med varje gång vi ser på ett välgjort drama – som Skam eller någon annan film eller TV-serie. Men den bästa berättelsen av dem alla är ändå den vi möter mellan Bibelns pärmar. När vi låter denna story präglade våra liv här och nu kommer det att förändra våra omständigheter i grunden.

Då kan vi leva liv som inte längre behöver präglas av vare sig skuld eller skam, men som Nya testamentet talar om som ”Guds barns härliga frihet” (Rom 8:21). Vill även du vara en del av detta äventyr?

Olof Edsinger är teolog och författare. Han har bland annat skrivit SEA:s Brytpunktskrift *När minoriteten tar majoriteten som gisslan*.

NOTER

*) En russebuss är lite som ett svenskt studentflak, men alltså en buss som man åker i tillsammans med sina kompisar och där det ofta blir mycket festande och annat som man kan komma att ångra dagen efter.

SEA Papers är Svenska Evangeliska Alliansens (SEA) essäserie inom evangelikal teologi och etik. SEA är ett nätverk av kristna tvärs över samfundsgränserna. Vår vision är:

- att bygga ett nationellt nätverk av evangelikala kristna i Sverige, som tillsammans och i sina olika sammanhang utvecklar och bidrar med evangelikal teologi och tillämpar den i församlingsarbetet, i den teologiska debatten och i samhällsdebatten
- att vara en konstruktiv kraft som i öppenhet, dialog och debatt driver ett evangelikalt perspektiv
- att förmedla impulser från och kontakter med den växande världsvida evangelikala gemenskapen

SEA:s teologiska bas utgörs av Lausannedeklarationen.